

2. Fiskālais apskats

2.1. Vispārējās valdības budžeta struktūra

ES dalībvalstīs makroekonomisko rādītāju un publisko finanšu statistiku uzskaita atbilstoši vienotai un harmonizētai metodoloģijai – Eiropas nacionālo un reģionālo kontu sistēmai (turpmāk – EKS)¹. 2014. gada septembrī ES tika ieviesta pārskatītā un atjaunotā EKS 2010, savukārt līdz tam nacionālo kontu sistēmas aprēķinos lietoja EKS 95, kas balstījās uz ANO 1993. gadā pieņemtajām nacionālo kontu sistēmas metodoloģijas rekomendācijām.

EKS ir starptautiski atzīts gan vispārēju ekonomikas procesu, gan atsevišķu ekonomikas sektoru, piemēram, valdības finanšu uzskaites standarts. EKS piemēro Māstrihtas kritēriju uzraudzībai un tā ir ES fiskālās pārvaldības pamatā.

Ja Latvijā valsts finanšu vadībai izmanto naudas plūsmā balstītu nacionālo metodoloģiju, tad EKS mērķis ir, ievērojot detalizētus metodiskus nosacījumus, transformēt naudas plūsmas ieņēmumus un izdevumus uz EKS ieņēmumiem un izdevumiem. Tādējādi arī budžeta deficītu vai pārpalikumu var izteikt kā:

- vispārējās valdības budžeta bilanci (EKS metodoloģija) vai
- konsolidētā kopbudžeta bilanci (nacionālā metodoloģija).

2.1. att. Vispārējās valdības budžeta struktūra (S130000)

Lai nodrošinātu pāreju no nacionālās uzskaites kopbudžeta uz vienoto EKS standartu, konsolidētā kopbudžeta bilancei piemēro EKS korekcijas, kas sevī ietver uzskaites

¹ Eiropas Parlamenta un Padomes regula (ES) Nr. 549/2013 par Eiropas nacionālo un reģionālo kontu sistēmu Eiropas Savienībā.

² Valsts (S130130) vai pašvaldību struktūru (S130330) kontrolētās un finansētās komercsabiedrības. Komersantu saraksts ir pieejams CSP mājas lapā <https://www.csb.gov.lv/lv/statistika/klasifikācijas/institucionalo-sektoru-klasifikacija/kodi>.

³ No valsts budžeta daļēji finansēto atvasināto publisko personu (S130160) un budžeta nefinansēto iestāžu budžeti (S130150). Iestāžu saraksts pieejams turpat, CSP mājas lapā.

metodoloģijas atšķirības. Būtiskākās EKS publisko finanšu statistikas metodoloģijas atšķirības salīdzinājumā ar nacionālo metodoloģiju ir šādas:

- EKS uzskaites pamatā ir uzkrājuma princips, savukārt nacionālajā budžeta vadībā ievēro naudas plūsmas principu;
- Nacionālajā uzskaitē atsevišķu veidu finanšu darījumi (izdevumi u.tml.) EKS izpratnē var būt nefinanšu darījumi, attiecīgi ietekmējot budžeta izdevumus;
- EKS ir plašāks sektorālais tvērums – tas ir attiecināms uz visu vispārējās valdības institucionālo sektoru, tajā skaitā uz valsts vai pašvaldību kontrolētām un finansētām komercsabiedrībām, taču nacionālā budžeta uzskaitē aptver vien tipiskās budžeta iestādes.

Valsts finanšu uzskaiti atbilstoši EKS metodoloģijai Latvijā veic Centrālā statistikas pārvalde (turpmāk – CSP). Savukārt Finanšu ministrija izstrādā vispārējās valdības budžeta prognozes, ievērojot CSP izmantoto EKS metodiku, tādējādi nodrošinot prognozēto rādītāju metodoloģisku atbilstību vienotajiem EKS pamatprincipiem.

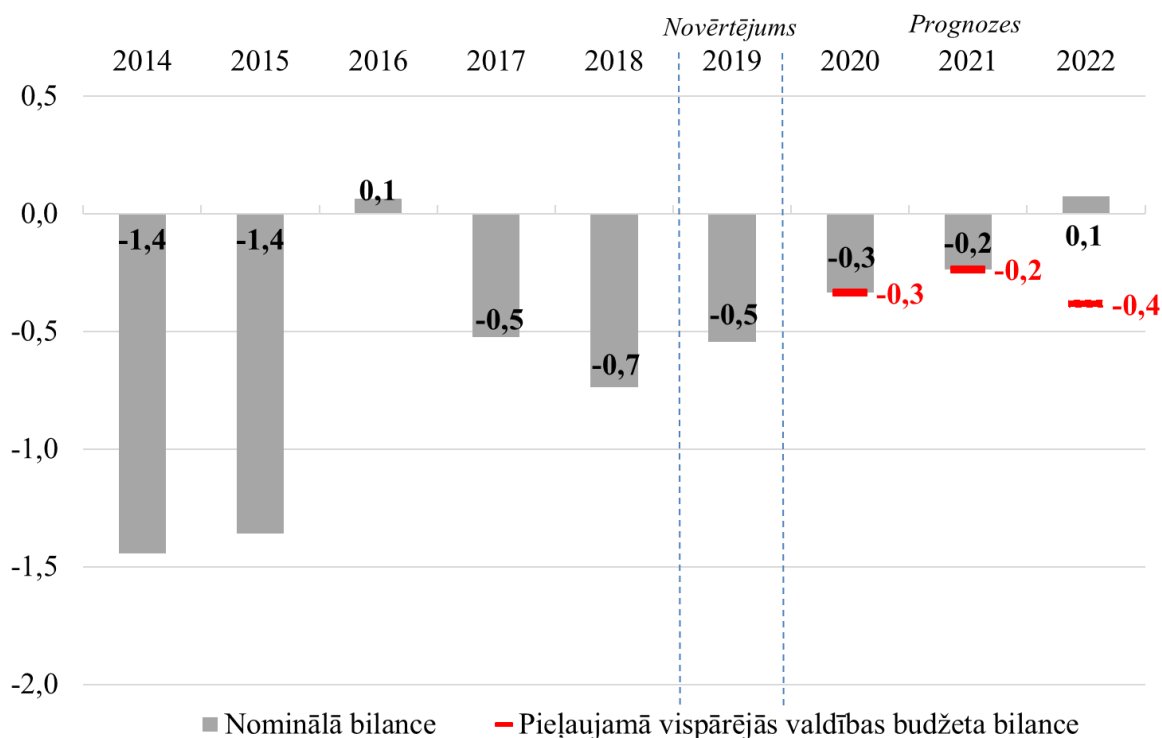
Finanšu ministrija, veidojot vispārējās valdības budžeta bilances prognozes, veic pieklasificēto valsts un pašvaldību komersantu aptauju. Aptaujās tiek apkopota informācija par visu vispārējās valdības sektorā ietilpstošo valsts un pēc apgrozījuma lielāko pašvaldību komersantu plānoto saimniecisko darbību. Apkopotā informācija ļauj Finanšu ministrijai aprēķināt šo komersantu saimnieciskās darbības rezultāta ietekmi uz vispārējās valdības budžeta bilanci.

2.2. Vispārējās valdības budžeta bilance

Latvijas fiskālā politika tāpat kā iepriekšējos gados tiek veidota, nodrošinot ekonomiskajā ciklā sabalansēta budžeta nosacījumu jeb nosacījumu, ka vispārējās valdības budžeta strukturālais deficīts ilgtermiņā (VTM) nedrīkst pārsniegt 0,5% no IKP, kā to paredz Fiskālās disciplīnas likums (FDL). Vispārējās valdības budžeta strukturālās bilances mērķu noteikšanā tiek piemērota vairāku pakāpju metode un tai ir vienlaicīgi jānodrošina atbilstība gan nacionālā līmeņa fiskālajiem nosacījumiem (bilances nosacījums, izdevumu pieauguma nosacījums un izdevumu pārmantojamības nosacījums), kas definēti FDL, gan arī atbilstība ES Stabilitātes un izaugsmes pakta (SIP) fiskālajiem nosacījumiem.

Strukturālā vispārējās valdības budžeta deficīta mērķis 2020. gadam un vidējam termiņam tika noteikts 0,5% no IKP. Balstoties uz noteikto strukturālās budžeta bilances mērķi un ņemot vērā bilances ciklisko komponenti, kā arī vienreizējo jeb *one-off* pasākumu ietekmi (2020. gadā *one-off* pasākumu ietekme tiek prognozēta -0,3% no IKP, ko veido īslaicīgs ieņēmumu samazinājums nodokļu reformas rezultātā), tika noteikts vispārējās valdības budžeta bilances mērķis. 2020. gadā vispārējās valdības budžeta deficīta mērķis ir noteikts 0,4% no IKP, 2021. gadā 0,3% no IKP, bet 2022. gadā 0,5% no IKP.

Lai nepārkāptu noteikto deficīta mērķi dažādu fiskālo risku iestāšanās gadījumā, tam tiek piemērota fiskālā nodrošinājuma rezerve 0,1% no IKP, kā rezultātā vispārējās valdības budžetā ir pieļaujama šāds deficīts: 2020. gadā 0,3% no IKP, 2021. gadā 0,2% no IKP un 2022. gadā 0,4% no IKP (skat. 2.2. att.).

2.2. att. Vispārējās valdības budžeta bilance, % no IKP
(Datu avots: 2019. gada oktobra notifikācija, FM prognozes)

Ja 2020. un 2021. gadā vispārējās valdības budžeta deficīts tiek prognozēts atbilstoši pieļaujamajam apjomam, attiecīgi 0,3% no IKP un 0,2% no IKP, tad 2022. gadā, ņemot vērā, ka nav pieņemti lēmumi par fiskālās telpas sadali, vispārējās valdības budžetā tiek prognozēts pārpalikums 0,1% no IKP (skat. 2.2. attēlu).

Ņemot vērā Valsts kases datus par 2019. gada kopbudžeta izpildi, vispārējās valdības budžeta deficīts **2019. gadā** pēc Finanšu ministrijas novērtējuma prognozējams 0,5% no IKP. Novērtētais deficīts kopumā atbilst likumā "Par valsts budžetu 2019. gadam" noteiktajam vispārējās valdības budžeta deficīta līmenim. Pilnos faktiskos datus CSP par vispārējās valdības budžeta deficītu 2019. gadā publicēs 2020. gada aprīlī, sagatavojot un iesniedzot *Eurostat* vispārējās valdības budžeta deficīta un parāda notifikāciju. Tad būs apkopoti visi vispārējās valdības sektora darījumi, tai skaitā vispārējās valdības komersantu darbības rezultāti, kā arī dati par kopbudžetā uzkrātajām saistībām un prasībām.

2.1. tabula. Vispārējās valdības budžeta un konsolidētā kopbudžeta bilance 2018. – 2022. gadā, milj. euro un % no IKP

	2018	2019	2020	2021	2022	2020	2021	2022
	Fakts*	Novērt.	Prognoze (nemainīga politika)			Prognoze		
Vispārējās valdības budžeta bilance, % no IKP	-0,7	-0,5	-0,4	-0,1	-0,0	-0,3	-0,2	0,1
Vispārējās valdības budžeta bilance	-214,3	-170,6	-136,2	-47,7	-8,3	-111,3	-81,8	27,9
Centrālā valdība	-292,6	-394,8	-284,8	-236,5	-212,1	-237,8	-265,3	-169,3
<i>t.sk. komersanti</i>	-25,7	-32,7	-4,9	-15,0	-171,5	-1,1	-14,8	-62,1
Vietējā valdība	-167,8	-59,4	-71,0	3,5	35,8	-100,3	-31,3	0,3
<i>t.sk. komersanti</i>	-6,5	-9,1	-70,0	-10,5	12,0	-70,0	-10,5	12,0
Sociālās nodrošināšanas fondi	246,2	283,5	219,6	185,2	168,0	226,9	214,8	196,9
EKS korekcijas	1,1	153,8	58,5	480,1	506,4	73,1	498,6	623,6

KOPBUDŽETA BILANCE⁴	-215,4	-324,4	-194,8	-527,9	-514,7	-184,4	-580,3	-595,7
Ieņēmumi	10 878,0	11 254,6	11 798,6	11 935,5	12 359,1	11 857,2	11 963,9	12 388,3
Nodokļu ieņēmumi	8 657,7	9 080,7	9 688,9	10 198,7	10 709,0	9 681,9	10 220,9	10 732,5
Ne-nodokļu ieņēmumi	717,7	616,0	537,5	428,6	434,4	596,1	438,8	444,0
Pašu ieņēmumi	366,8	384,2	360,7	358,4	360,3	359,1	354,0	356,0
Ārvalstu finanšu palīdzība	1 131,3	1 172,6	1 210,3	948,7	854,3	1 219,0	949,1	854,7
Pārējie ieņēmumi	4,5	1,1	1,1	1,1	1,1	1,1	1,1	1,1
Izdevumi	11 093,4	11 578,9	11 993,4	12 463,4	12 873,9	12 041,6	12 544,3	12 984,0
Atlīdzība	2 452,1	2 622,3	2 683,2	2 755,6	2 814,8	2 749,6	2 834,9	2 896,0
Preces un pakalpojumi	1 529,4	1 490,6	1 560,6	1 598,8	1 559,6	1 503,8	1 598,0	1 554,7
Procentu izdevumi	275,7	264,6	293,2	311,3	309,2	263,2	291,3	264,2
Subsīdijas un dotācijas	2 276,2	2 273,0	2 395,5	2 716,5	2 906,4	2 483,4	2 808,6	3 002,4
Sociālie pabalsti	3 064,9	3 262,9	3 522,7	3 713,8	3 888,3	3 514,4	3 705,9	3 880,2
Kapitālie izdevumi	1 188,1	1 315,0	1 176,3	992,9	1 007,1	1 163,4	929,0	997,5
Pārējie izdevumi	307,1	350,5	361,9	374,3	388,4	363,8	376,6	388,9

* Atbilstoši 2019.gada oktobra notifikācijas datiem

Nodokļu ieņēmumi kopumā 2019. gadā tiek prognozēti augstāki, īpaši iedzīvotāju ienākuma nodokļa un sociālās apdrošināšanas iemaksu ieņēmumi, ņemot vērā augstākus vidējās darba samaksas pieauguma tempus un faktisko ieņēmumu izpildi. Savukārt, uzņēmumu ienākuma nodokļa ieņēmumu prognoze tika samazināta. Tas skaidrojams ar augsto iepriekšējo gadu peļņas apmēru, kā arī būtiski pieaugušām nodokļa atmaksām par iepriekš veiktajiem avansa maksājumiem. Budžeta izdevumu pusē augstāki izdevumi 2019. gadā tiek prognozēti iemaksām ES budžetā un ES fondu un citu ĀFP projektu izdevumiem, tai skaitā valsts budžeta līdzfinansējumam, ņemot vērā to, ka arī 2019. gadā turpinās aktīva ES fondu projektu realizācija – gan valsts, gan pašvaldību budžetā. Vienlaicīgi, ņemot vērā faktisko budžeta izpildi, ir izdevumu pozīcijas, kurās 2019. gadā sagaidāmi mazāki izdevumi nekā prognozēts iepriekš – kā, piemēram, valsts budžeta izdevumi valsts pensijām, pašvaldību budžeta izdevumi pamatfunkciju nodrošināšanai. Veicot korekcijas šajās pozīcijās 2019. gadā, attiecīgi tika koriģētas arī vidēja termiņa prognozes.

2020. gadā vispārējās valdības budžeta deficīts tiek prognozēts 0,3% no IKP jeb 111,3 milj. *euro*, **2021. gadā** vispārējās valdības budžetā tiek prognozēts deficīts 0,2% no IKP, bet **2022. gadā** vispārējās valdības budžetā tiek prognozēts pārpalikums 0,1% no IKP. Vidēja termiņa vispārējās valdības budžeta prognožu pamatā ir 2019. gada jūnija makroekonomiskās attīstības scenārijs, aktualizētie nodokļu ieņēmumu un izdevumu plāni, kā arī valdības pieņemtie lēmumi. Tāpat tika ņemta vērā pašvaldību un citu atvasināto publisko personu budžetu iespējamā attīstība turpmākajos gados.

2.2. tabula. Valsts konsolidētā budžeta bilance 2018. – 2022.gadā, milj. euro

	2018	2019	2020	2021	2022	2020	2021	2022
	Fakts	Novērt.	Prognoze (nemainīga politika)			Prognoze		
VALSTS BUDŽETA BILANCE	-64,5	-279,7	-143,8	-476,5	-466,3	-105,8	-493,5	-511,7
Ieņēmumi	9 059,4	9 366,6	9 917,0	9 991,7	10 340,2	10 054,0	10 060,2	10 399,5
Nodokļu ieņēmumi	7 026,0	7 387,1	7 997,1	8 445,5	8 880,8	8 030,5	8 497,6	8 934,4
Ne-nodokļu ieņēmumi	658,0	551,9	477,6	368,5	374,3	574,1	388,9	383,8
Ārvalstu finanšu palīdzība	1 128,9	1 166,1	1 208,3	946,7	852,3	1 217,0	947,1	852,7
Pārējie ieņēmumi	246,6	261,4	234,0	231,0	232,8	232,4	226,6	228,6
Izdevumi	9 123,8	9 646,3	10 060,8	10 468,2	10 806,5	10 159,8	10 553,7	10 911,2
Uzturēšanas izdevumi	8 395,9	8 844,0	9 398,7	9 895,0	10 231,5	9 429,9	9 963,7	10 265,2
Kapitālie izdevumi	727,9	802,3	662,1	573,2	574,9	729,9	590,0	646,0

⁴ Kopbudžeta izpilde 2018.gadā atbilstoši Valsts kases ziņojumam par Latvijas Republikas 2018. gada pārskatu par valsts budžeta izpildi un par pašvaldību budžetiem.

	2018	2019	2020	2021	2022	2020	2021	2022
	Fakts	Novērt.	Prognoze (nemainīga politika)			Prognoze		
VALSTS PAMATBUDŽETA BILANCE	-301,9	-596,1	-372,7	-666,1	-638,8	-342,0	-712,0	-713,2
Ieņēmumi	6 324,6	6 380,2	6 759,7	6 665,9	6 851,7	6 896,1	6 712,5	6 888,7
Nodokļu ieņēmumi	4 482,7	4 602,1	5 040,2	5 327,7	5 605,7	5 072,8	5 357,4	5 636,9
Ne-nodokļu ieņēmumi	611,2	493,9	426,5	314,2	316,5	523,0	334,5	326,0
Ārvalstu finanšu palīdzība	1 109,3	1 150,1	1 191,3	930,7	837,3	1 200,0	931,1	837,7
Pārējie ieņēmumi	121,3	134,1	101,7	93,3	92,3	100,3	89,5	88,1
Izdevumi	6 626,5	6 976,4	7 132,4	7 332,0	7 490,5	7 238,1	7 424,5	7 601,9
Uzturēšanas izdevumi	5 915,9	6 213,1	6 522,1	6 799,5	6 954,1	6 560,1	6 875,3	6 994,4
Kapitālie izdevumi	710,6	763,3	610,3	532,5	536,4	678,0	549,2	607,5
VALSTS SPECIĀLĀ BUDŽETA BILANCE	202,2	304,2	227,2	206,2	191,5	234,5	235,2	220,5
Ieņēmumi	2 782,3	3 043,9	3 210,5	3 373,2	3 531,5	3 211,5	3 395,7	3 554,0
Nodokļu ieņēmumi	2 543,2	2 785,0	2 956,9	3 117,8	3 275,1	2 957,7	3 140,2	3 297,5
Pārējie ieņēmumi	239,1	258,9	253,6	255,5	256,4	253,8	255,5	256,5
Izdevumi	2 580,1	2 739,7	2 983,4	3 167,0	3 339,9	2 977,0	3 160,6	3 333,5
Uzturēšanas izdevumi	2 578,3	2 738,5	2 982,4	3 166,1	3 339,0	2 975,9	3 159,6	3 332,6
Kapitālie izdevumi	1,8	1,1	1,0	0,9	0,9	1,1	0,9	0,9
ATVAŠ. PUBL. PERS. BUDŽETA BILANCE	35,3	12,2	1,7	-16,6	-19,0	1,7	-16,6	-19,0
Ieņēmumi	427,4	444,2	436,0	409,3	392,9	442,1	418,3	401,4
Izdevumi	392,1	432,0	434,3	425,9	412,0	440,4	434,9	420,4

Valsts pamatbudžets

Ekonomiskā izaugsme, valdības pieņemtie lēmumi, kā arī ārvalstu finanšu palīdzības ieņēmumu plūsma ir galvenie faktori, kas ietekmē ieņēmumu izmaiņas valsts pamatbudžetā. Pēc strauja ieņēmumu kāpuma valsts pamatbudžetā 2018. gadā, 2019. gadā ieņēmumu apjoms kopumā palielinājies mēreni. To ietekmēja nodokļu reformas ietvaros pieņemtie lēmumi attiecībā uz UIN - 0% likme nesadalītai peļņai un 20% nodokļa piemērošana pie dividendžu sadales. Tāpat pakāpeniski tika palielināts neapliekamais minimums, atvieglojumi par apgādībā esošo personu un neapliekamais minimums pensionāriem, kas bremsēja IIN straujāku palielināšanos.

Izdevumu palielināšanos 2019. gadā valsts pamatbudžetā galvenokārt ietekmēja transfertu palielināšanās uz pašvaldību budžetiem gan ES fondu projektu īstenošanai, gan pamatfunkcijām – atalgojuma celšanai pedagogiem un speciālā dotācija, kas kompensē nodokļu reformas ietekmi uz pašvaldību budžetu. Tāpat valsts pamatbudžetā 2019. gadā vērojams nozīgs atlīdzības izdevumu palielinājums, kur viens no faktoriem bija izdevumu kāpums iekšlietu un tieslietu resoros pabalstu izmaksas amatpersonām ar speciālajām dienesta pakāpēm pēc katriem pieciem nepārtrauktas izdienas gadiem (41,3 milj. euro). Valsts pamatbudžetā 2019. gadā veidojies pēdējos gados augstākais deficīta līmenis, ko ietekmēja UIN sistēmas reformēšana un UIN ieņēmumu samazināšanās.

Vidējā termiņā sagaidāms straujāks nodokļu ieņēmumu palielinājums, ko ietekmēs gan ekonomiskā izaugsme, gan arī UIN ieņēmumu pieaugums. No 2021. gada paredzēta minimālās algas palielināšana līdz 500 euro, kas pozitīvi ietekmēs nodokļu ieņēmumus, vienlaikus palielinot arī pamatbudžeta izdevumus atalgojuma nodrošināšanai attiecīgajā līmenī. Bez būtiskām izmaiņām tiek prognozēti IIN ieņēmumi, kas saistīts ar neapliekamā minimuma paaugstināšanu. Ar IIN neapliekamā minimuma celšana samazina ar IIN apliekamo ieņēmumu bāzi, lai gan šo efektu mazinās kopējā algu fonda palielinājums, kas kopumā IIN ieņēmumus iezīmē stabilā līmenī 2019. – 2022. gados.

Ārvalstu finanšu palīdzības (ĀFP) ieņēmumi ir otra lielākā valsts pamatbudžeta ieņēmumu pozīcija. 2018. – 2019. gadā tika sasniegts ES fondu 2014. – 2020. gada plānošanas perioda vidus posms un ĀFP ieņēmumi sasniedza salīdzinoši augstu līmeni. 2020. gadā vēl

sagaidāms neliels ĀFP ieņēmumu palielinājums, bet no 2021. gada šie ieņēmumi saruks, būtiski pasliktinot valsts pamatbudžeta bilanci.

Vidējā termiņā kā prioritāras virzītas atalgojuma palielināšana mediķiem un pedagogiem. Tāpat izdevumu līmenis aizsardzībai turpina saglabāties 2% no IKP apmērā, kas ietekmē izdevumu palielināšanos. Resursi izdevumu segšanai tika meklēti, veicot gan izdevumu pārskatīšanu, gan arī samazinot dotācijas apmēru pašvaldībām. Tādējādi tika iegūti resursi jauno politikas iniciatīvu un citu prioritāro pasākumu īstenošanai, pārdaļot resursus kopējām prioritātēm, gan pašiem resoriem, izmantojot iekšējos resursus savu prioritāšu finansēšanai. ES fondu investīcijām tiek prognozēta intensīva apguve, tomēr bez būtiska pieauguma vidējā termiņā.

Valsts speciālais budžets

Valsts speciālajā budžetā jau kopš 2014. gada ik gadu veidojas pārpalikums un arī vidējā termiņā speciālajā budžetā tiek prognozēts pārpalikums. 2019. gadā Latvijā turpināja palielināties nodarbinātības līmenis, vidējā darba samaksa palielinājās nepilnu 8% apmērā, tādējādi speciālā budžeta ieņēmumi uzrāda nozīmīgu palielinājumu. Šī tendence turpināsies arī vidējā termiņā.

2019. gadā izdevumi palielinājušies lēnāk kā ieņēmumi, kas sekmēja pārpalikuma palielināšanos. Izdevumi sociālajiem pabalstiem 2019. gadā palielinājās par 6,3%, bet 2020. gadā sagaidāms jau nepilnu 9% pieaugums. Tas saistīts galvenokārt ar pensiju indeksācijas ietekmi, kas 2019. gada oktobrī veikta ar lielāku ietekmi kā iepriekšējos gados. Pabalstu izdevumus ietekmē arī vidējās darba samaksas kāpums un izmaiņas pabalstu saņēmēju skaitā.

Prognozējot izdevumus pensijām un sociālajiem pabalstiem vidējā termiņā, ir ņemtas vērā spēkā esošās izmaiņas likumdošanā, kas tika apstiprinātas 2019. gadā un iepriekšējos gados.

- 1) No 2014. gada pakāpeniski palielinās pensionēšanās vecums – ik gadu par trim mēnešiem, līdz 2025. gadā tiks sasniegts 65 gadu vecums. Tiesības uz valsts vecuma pensiju 2019. gadā būs personām, kuras sasniegušas 63 gadu un 6 mēnešu vecumu. Personām, kuru apdrošināšanas stāžs nav mazāks par 30 gadiem, ir tiesības pensionēties priekšlaicīgi – divus gadus pirms vispārējā pensionēšanās vecuma sasniegšanas, tātad 2019. gadā pensionēties priekšlaicīgi var personas, kuras sasniegušas 61 gadu un 6 mēnešu vecumu;
- 2) No 2018. gada personām, kuru apdrošināšanas stāžs ir mazāks par 15 gadiem un kurām nav tiesību uz valsts vecuma pensiju, saskaņā ar Valsts sociālo pabalstu likumu, sasniedzot noteikto pensionēšanās vecumu, tiek piešķirts un no valsts pamatbudžeta līdzekļiem izmaksāts valsts sociālā nodrošinājuma pabalsts. No 2025. gada nepieciešamais apdrošināšanas stāžs – 20 gadi;
- 3) 2019. gada 1. oktobrī tika pārskatītas (indeksētas) vecuma, invaliditātes, izdienas, apgādnieka zaudējuma pensijas un apdrošināšanas atlīdzības, kuras piešķirtas (pārrēķinātas) līdz 2019. gada 30. septembrim un kuru apmērs nepārsniedz 420 *euro*, bet pensijas un apdrošināšanas atlīdzības, kuru apmērs pārsniedz 420 *euro*, pārskata tikai tās daļas apmēru – 420 *euro*;
- 4) No 2019. gada 1. oktobra vecuma pensijām, kas aprēķinātas par 45 un vairāk gadu apdrošināšanas stāžu, pensiju indeksācijā piemēros faktisko patēriņa cenu indeksu un 80% (iepriekš 70%) no apdrošināšanas iemaksu algu summas reālā pieauguma procentiem;
- 5) No 2019. gada 1. oktobra piemaksas apmēru par vienu apdrošināšanas stāža gadu, kas uzkrāts līdz 1995. gada 31. decembrim (1,50 *euro* pensijām, kas piešķirtas līdz 1996. gadam, un 1 *euro* pensijām, kas piešķirtas no 1997. gada), pārskatīs, ņemot

- vērā faktisko patēriņa cenu indeksu un 50% no apdrošināšanas iemaksu algu summas reālā pieauguma procentiem;
- 6) No 2019. gada pensijas saņēmēja nāves gadījumā pārdzīvojušajam laulātajam, kurš ir Latvijas Republikas vecuma, invaliditātes, izdienas vai speciālās valsts pensijas saņēmējs, piešķir pabalstu 50% apmērā no mirušajam laulātajam piešķirtās pensijas (ieskaitot piemaksu pie pensijas par apdrošināšanas stāžu, kas uzkrāts līdz 1995. gada 31. decembrim), un ir tiesības saņemt pabalstu 12 mēnešus no pensijas saņēmēja nāves dienas;
 - 7) Saskaņā ar 2018. gada 11. oktobra grozījumiem “Valsts fondēto pensiju likumā” sākot ar 2020. gada valsts fondētās pensijas kapitālu būs iespēja atstāt mantojumā vai pievienot konkrēti norādītas personas pensijas kapitālam, ja cilvēks nomirs pirms pensijas vecuma. Tam 2020. un 2021. gadā ir pozitīva ietekme uz valsts speciālā budžeta sociālās apdrošināšanas iemaksu ieņēmumiem, taču vienlaikus ir negatīva ietekme uz valsts speciālā budžeta nenodokļu ieņēmumiem un valsts pamatbudžeta izdevumiem;
 - 8) No 2020. gada bezdarbnieka pabalsta izmaksas ilgums ir astoņi mēneši 12 mēnešu periodā no pabalsta piešķiršanas dienas. Samazinot bezdarbnieka pabalsta izmaksas ilgumu, kā arī pārskatot bezdarbnieka pabalsta izmaksas apmēru, valsts speciāla budžeta plānotie izdevumi bezdarbnieka pabalsta izmaksām 2020. – 2022.gadam samazināsies ik gadu par 12 336 730 *euro*.

Atvasināto publisko personu (APP) budžets

APP budžetā pēdējos gados veidojās pārpalikums, kas saistīts ar pieaugošiem transfertiem no valsts pamatbudžeta. APP budžeta bilanci lielā mērā ietekmē transferti ES fondu projektu īstenošanai. ES fondu plānošanas perioda sākumā transfertu apjoms ir lielāks, jo ietver arī avansa maksājumus, tādējādi APP budžetā palielinās ieņēmumi un veidojas pārpalikums, tomēr ES fondu plānošanas periodam noslēdzoties, kad tiek pabeigti lielāki infrastruktūras projekti universitātēs un zinātniskajos institūtos, palielinās izdevumi, kas veicina deficīta veidošanos, kā, piemēram, 2015. gadā. 2020. gadā APP budžetā tiek prognozēta neliela pārpalikuma veidošanās, bet vidējā termiņā mazākiem esot transfertiem APP budžetā tiek prognozēts deficīts.

Pašvaldību budžets

Pašvaldību budžeta bilances apmēru lielā mērā ietekmē kārtējā gadā veikto investīciju apmērs. 2018. gadā, aktīvi īstenojot ES fondu projektus, kapitālie izdevumi sasniedza vēsturiski augstāko apmēru un pašvaldību budžetā veidojās 150,5 milj. *euro* deficīts. 2019. gadā pašvaldību budžeta izdevumi, tostarp investīcijām, veikti vēl lielākā apmērā kā 2018. gadā. Tomēr labi pildoties nodokļu ieņēmumiem un palielinoties valsts budžeta transfertu apmēram, sagaidāma būtiski zemāka deficīta veidošanās. Zemāks deficīta līmenis pašvaldību budžetā skaidrojams arī ierobežojumiem pašvaldību aizņēmumiem, kas samazināja izdevumu straujāku pieaugumu.

2.3. tabula. Pašvaldību konsolidētā budžeta bilance 2018. – 2022.gadā, milj. euro

	2018	2019	2020	2021	2022	2020	2021	2022
	Fakts	Novērt.	Prognoze (nemainīga politika)			Prognoze		
PAŠVALDĪBU BUDŽETA BILANCE	-151,0	-44,7	-51,0	-51,4	-48,5	-78,6	-86,9	-84,0
Ieņēmumi	2 644,8	2 859,0	2 912,6	2 880,4	2 940,1	2 803,0	2 788,4	2 840,1
Nodokļu ieņēmumi	1 631,8	1 693,5	1 691,8	1 753,2	1 828,2	1 651,4	1 723,3	1 798,1
Transferts no valsts budžeta	819,4	966,5	1 026,8	933,1	917,8	957,6	871,1	848,0
Pārējie ieņēmumi	193,6	199,0	194,0	194,0	194,0	194,0	194,0	194,0
Izdevumi	2 795,8	2 903,7	2 963,5	2 931,7	2 988,5	2 881,6	2 875,2	2 924,1
Uzturēšanas izdevumi	2 128,4	2 218,2	2 324,6	2 438,6	2 509,0	2 285,3	2 452,7	2 525,3
Kapitālie izdevumi	667,3	685,5	639,0	493,1	479,5	558,3	412,4	398,8

	2018	2019	2020	2021	2022	2020	2021	2022
	Fakts	Novērt.	Prognoze (nemainīga politika)			Prognoze		
Pārējie izdevumi	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	38,0	10,1	0,0

2020. gadā un visā vidējā termiņa tiek prognozēts, ka pašvaldību budžetā veidosies augstāks deficīta līmenis kā 2019. gadā. To ietekmēs vairāki valdības pieņemtie lēmumi, kas ietekmējuši gan pašvaldību sagaidāmo ieņēmumu, gan arī izdevumu apmēru. 2020. gadā ar iedzīvotāju ienākuma nodokli neapliekamā minimuma apmērs tiek paaugstināts līdz 300 *euro*, tāpat tiek paaugstināts neapliekamais minimums pensijām. Vidējā termiņā sagaidāms augstāks transfertu apmērs pamatfunkciju daļā no valsts pamatbudžeta, kas saistīts arī ar atalgojuma palielināšanu pedagogiem. Vienlaikus transferti ĀFP īstenošanai saruks. Būtisku iespaidu uz izdevumu apmēru atstāj arī minimālās algas celšana līdz 500 *euro* no 2021. gada, kā rezultātā vidējā termiņā turpinās pieaugt izdevumi atlīdzībai. Savukārt visā vidējā termiņā sagaidāms kapitālo izdevumu samazinājums. Tas skaidrojams ar ES fondu projektu īstenošanas cikla noslēgšanos, speciālās dotācijas samazinājumu vidējam termiņam par 80,7 milj. *euro*, tāpat arī likumā noteikto par 38 milj. *euro* un 10,1 milj. *euro* attiecīgi 2020. gadā un 2021. gadā ieturēšanu no Rīgas pašvaldības IIN ieņēmumiem, lai daļēji kompensētu SIA "Rīgas satiksme" saimnieciskās darbības radīto negatīvo ietekmi uz vispārējās valdības budžeta bilanci pēc uzņēmuma iekļaušanas vispārējās valdības sektorā. Atbilstoši prognozēm šis lēmums mazinās Rīgas pašvaldības investīciju iespējas vidējā termiņā.

2.3. Budžeta prognožu salīdzinājums ar aktuālākajām Eiropas Komisijas prognozēm

Atbilstoši 2019. gada pavasara prognozēm Eiropas Komisija (EK) prognozē, ka Latvijas vispārējās valdības budžeta deficīts 2019. gadā būs 0,6% no IKP un 2020. gadā arī būs 0,6% no IKP, pieņemot, ka nebūs politikas izmaiņu. EK prognozē nedaudz augstāku deficītu nekā Latvija (FM) – attiecīgi par 0,1 pp 2019. gadā un 0,3 pp 2020. gadā. Gan FM, gan EK prognozē, ka deficīts 2019. gadā salīdzinājumā ar 2018. gadu samazināsies.

Salīdzinot FM budžeta prognozes ar EK prognozēm, ir būtiski ņemt vērā to izstrādes laiku. FM gadījumā, veidojot budžetu, ieņēmumu un izdevumu prognozes ir aktualizētas, ņemot vērā līdz 2019. gada 1. oktobrim pieņemtos lēmumus. Savukārt, EK gadījumā aktuālākās prognozes gatavotas 2019. gada pavasarī.

2.4. tabula. FM budžeta prognozes salīdzinājums ar EK prognozi, % no IKP

	LV		EK (pavasaris 2019)		Starpība (procentpunktos)	
	2019	2020	2019	2020	2019	2020
Vispārējās valdības budžeta bilance	-0,5	-0,3	-0,6	-0,6	-0,1	-0,3
Ieņēmumi	36,5	36,3	37,2	36,8	0,6	0,5
Nodokļu ieņēmumi ⁵	30,3	30,5	30,6	30,7	0,3	0,2
Pārējie ieņēmumi	6,2	5,8	6,6	6,1	0,3	0,2
Izdevumi	37,1	36,6	37,8	37,4	0,7	0,7
Atlīdzība	10,1	10,1	10,5	10,5	0,3	0,4
Starppatēriņš	5,4	5,1	5,3	5,2	-0,1	0,1
Sociālie maksājumi	11,5	11,7	11,5	11,7	0,0	0,0
Procentu izdevumi	0,8	0,7	0,7	0,6	-0,1	-0,1
Subsīdijas	1,6	1,6	0,9	0,9	-0,7	-0,8
Bruto pamatkapitāla veidošana	5,5	4,9	5,3	5,2	-0,3	0,3
Pārējie izdevumi	2,1	2,5	3,7	3,3	1,6	0,7

EK prognozē, ka budžeta ieņēmumu īpatsvars IKP 2019. gadā būs 37,2% no IKP un 2020. gadā, salīdzinot ar 2019. gadu, tas samazināsies līdz 36,8% no IKP, kas nozīmē, ka

⁵ Nodokļu ieņēmumi (*Tax burden*) atbilstoši EKS metodoloģijai (D.2 (including those collected by EU) + D.5 + D.61 + D.91 - D.995).

ieņēmumi augs lēnāk nekā IKP. Līdzīgu ieņēmumu tendenci prognozē arī FM. Ir vērojamas nelielas atšķirības kopējā budžeta ieņēmumu līmenī – EK prognozē augstākus kopējos ieņēmumus % no IKP, taču to visticamāk nosaka metodoloģiskās atšķirības ieņēmumu apjoma uzskaitē, tāpat arī atšķirīga IKP prognoze, kas EK gadījumā tika sagatavota 2019. gada pavasarī un ir mazāka nekā FM prognoze, kas tika sagatavota šā gada jūnijā, balstoties uz 2019. gada 1. ceturkšņa datiem, un kas ir par pamatu 2020. gada budžetam. Attiecībā uz nodokļu ieņēmumiem EK uzskata, ka 2019. gadā to pieaugumu noteiks spēcīgais iekšzemes pieprasījums, tāpat arī 2020. gadā, izzūdot nodokļu reformas efektam, turpināsies labs nodokļu ieņēmumu pieaugums. EK ir piesardzīga attiecībā uz turpmāko uzņēmumu ienākuma nodokļa ieņēmumu izpildi, ņemot vērā īstenoto reformu.

Attiecībā uz budžeta izdevumiem, EK prognozē lielāku to īpatsvaru IKP nekā FM – 2019. gadā 37,8% no IKP, 2020. gadā 37,4% no IKP, bet līdzīgi kā FM prognozē izdevumu īpatsvara IKP samazināšanos 2020. gadā, līdzīgā apmērā kā FM. Arī šajā pozīcijās atšķirības veido dažādie pieņēmumi gan par izdevumos iekļaujamo apjomu, gan arī par IKP apjomu, kā arī atšķirīgs izdevumu sadalījums pa pozīcijām. EK prognozē nemainīgus pieauguma tempus atlīdzībai 2020. gadā, visticamāk, atšķiroties pieņēmumiem par mediķu atalgojuma apmēru, kas 2020. gada budžetā plānoti zemākā apmērā kā lēsts vēl 2019. gada sākumā. Atšķirības citās pozīcijās EK prognozē visticamāk nosaka citādāks ES fondu izdevumu sadalījums starp subsīdiju, bruto pamatkapitāla veidošanas un pārējo izdevumu pozīciju.